

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

5 kwietnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Paweł Grzegorzczak

SSN Monika Koba

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 5 kwietnia 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej A. T.

od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu

z 23 kwietnia 2021 r., I ACa 615/20,

w sprawie z powództwa A. T.

przeciwko L. K.

o ustalenie,

oddala skargę kasacyjną.

[PG]

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 6 marca 2020 r. Sąd Okręgowy we Wrocławiu oddalił powództwo A. T. i M. T. przeciwko pozwanemu L. K. o ustalenie, że w sprawie egzekucyjnej o sygn. Km [...] prowadzonej przez Komornika przy Sądzie Rejonowym dla Wrocławia - Fabrycznej we Wrocławiu, nie istnieje obowiązek powodów wydania pozwanemu

lokalu mieszkalnego nr 1 położonego w budynku przy ul. [...] w W., dla którego Sąd Rejonowy dla Wrocławia - Krzyków IV Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr [...]. Powodowie twierdzili, że przeciwko nim toczy się niezasadnie postępowanie egzekucyjne na podstawie postanowienia sądu z 4 kwietnia 2014 r. o przysądzeniu prawa własności, w którym nie został na dłużników nałożony obowiązek wydania rzeczy ani też nie został oznaczony wierzyciel.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że postanowieniem z 4 kwietnia 2014 r. Sąd Rejonowy dla Wrocławia - Fabrycznej we Wrocławiu w sprawie egzekucyjnej z wniosku wierzyciela L. K. i Z. O., przy udziale dłużników A. T., J. O., M. T. i T. T., w ramach nadzoru nad egzekucją z nieruchomości przy ul. [...] w W. przysądził własność nieruchomości na zasadzie przejęcia własności nieruchomości odrębnej własności lokalu mieszkalnego nr [...] przy ul. [...] w W., dla którego Sąd Rejonowy dla Wrocławia - Krzyków we Wrocławiu prowadzi księgę wieczystą nr [...] wraz z udziałem wynoszącym 5512/1000 w prawie własności nieruchomości gruntowej objętej księgą wieczystą nr [...] i w częściach wspólnych budynku - wierzycielowi egzekwującemu L. K. za kwotę 465 333,32 zł, zaliczając na poczet ceny należność wierzyciela L. K. w wysokości 321 856,92 zł oraz kwotę 143 476,40 zł, która w całości została zapłacona w gotówce. Postanowieniem z 10 sierpnia 2016 r. opisanemu wyżej tytułowi nadana została w formie pieczęci klauzula wykonalności. W jej treści oznaczono wierzyciela – L. K. oraz dłużników – A. T., T. T. i M. T., podając ich numery PESEL. Klauzula opatrzona została czytelnym podpisem sędziego Sądu Rejonowego dla Wrocławia - Fabrycznej we Wrocławiu. Postępowanie egzekucyjne, w ramach którego zapadło opisanie wyżej orzeczenie, toczyło się przed Komornikiem Sądowym przy Sądzie Rejonowym dla Wrocławia - Fabrycznej we Wrocławiu T. K., za sygnaturą akt KM [...]1, z wniosku wierzyciela L. K., na podstawie wniosku egzekucyjnego złożonego w kancelarii komorniczej 20 grudnia 2005 r.

Na podstawie tytułu wykonawczego w postaci postanowienia Sądu Rejonowego dla Wrocławia - Fabrycznej we Wrocławiu z 4 kwietnia 2014 r., I Co 1136/05 wierzyciel L. K. na podstawie art. 999 k.p.c. wniósł o wprowadzenie go w posiadanie nieruchomości położonej w W. przy ul. [...]. Sprawa egzekucyjna zawisła przed Komornikiem Sądowym przy Sądzie Rejonowym dla Wrocławia - Fabrycznej we Wrocławiu T. K. za sygnaturą akt KM [...].

W ramach tego postępowania egzekucyjnego dłużnicy (powodowie w obecnej sprawie) wnieśli skargę na czynność komornika polegającą na zawiadomieniu o wszczęciu egzekucji w celu dokonania eksmisji z lokalu przy ul. [...]. Postanowieniem z 25 listopada 2014 r. Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym dla Wrocławia - Fabrycznej we Wrocławiu T. K. oddalił wniosek o wstrzymanie i zawieszenie czynności egzekucyjnych. Postanowieniem z 17 grudnia 2014 r. Sąd Rejonowy dla Wrocławia - Fabrycznej we Wrocławiu oddalił skargi dłużników na czynności egzekucyjne polegające na zawiadomieniu o wszczęciu egzekucji w celu dokonania eksmisji z lokalu.

19 grudnia 2014 r. dłużnicy (powodowie) wnieśli o umorzenie postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 825 pkt 3 k.p.c., kwestionując by postanowienie o przysądzeniu własności z 4 kwietnia 2014 r. uprawniało do prowadzenia egzekucji, której przedmiotem jest nakazanie dłużnikom wydania lokalu na rzecz wierzyciela. Postanowieniem z 23 stycznia 2015 r. Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym dla Wrocławia - Fabrycznej we Wrocławiu T. K. oddalił wniosek o umorzenie postępowania egzekucyjnego.

Postanowieniem z 2 września 2015 r. Sąd Rejonowy dla Wrocławia - Fabrycznej we Wrocławiu oddalił skargi dłużników (powodów) na postanowienie Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym dla Wrocławia - Fabrycznej we Wrocławiu T. K. z 25 listopada 2014 r. oraz 23 stycznia 2015 r. Postanowieniem z 25 lutego 2016 r. Sąd Okręgowy we Wrocławiu oddalił zażalenie dłużników (powodów) na postanowienie Sądu Rejonowego dla Wrocławia - Fabrycznej we Wrocławiu z 2 września 2015 r. W jego uzasadnieniu wskazano, że prawomocne postanowienie o przysądzeniu własności, zgodnie z brzmieniem art. 999 § 1 zd. 2 k.p.c., stanowi podstawę do wprowadzenia nabywcy w posiadanie nieruchomości.

W toku egzekucji dłużnicy (powodowie) kilkakrotnie ponawiali wniosek o umorzenie postępowania egzekucyjnego, powołując się na tożsamą argumentację faktyczną i prawną. Wnioski te podlegały oddaleniu. Oddaleniu podlegały także skargi na czynność komornika polegającą na oddaleniu wniosków o umorzenie postępowania egzekucyjnego. Oddalono też zażalenia na postanowienia sądu rozpoznającego skargi na czynność komornika.

Na datę zamknięcia rozprawy przed Sądem pierwszej instancji pozwany nie został wprowadzony w posiadanie nieruchomości położonej w W. przy ul. [...].

W ocenie Sądu pierwszej materialno-prawną podstawę powództwa stanowił art. 189 k.p.c. Główną przesłankę powództwa o ustalenie stanowi ustalenie istnienia interesu prawnego w żądaniu ustalenia stosunku prawnego lub prawa po stronie inicjującej to postępowanie. Dopiero ustalenie jego istnienia decyduje o dopuszczalności badania i ustalania prawdziwości twierdzeń powoda, że dany stosunek prawny, czy prawo istnieje bądź nie istnieje. Według Sądu, powodowie nie posiadają interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieistnienia w sprawie egzekucyjnej o sygnaturze akt KM [...], prowadzonej przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym dla Wrocławia-Fabrycznej T. K. ich obowiązku wydania pozwanemu lokalu mieszkalnego położonego w W. przy ul. [...], a to wobec możliwości osiągnięcia w pełni ochrony swoich praw w drodze innego dostępnego środka prawnego w postaci wniosku o umorzenie postępowania egzekucyjnego.

Podstawą faktyczną sformułowanego przez powodów żądania jest, ich zdaniem, wadliwy tytuł wykonawczy w postaci postanowienia o przysądzeniu własności z 4 kwietnia 2014 r., który nie nadaje się do egzekucji. Skoro tak, to, przy założeniu słuszności tej argumentacji, zasadnym był, przed nowelizacją Kodeksu postępowania cywilnego dokonanej ustawą z 22 marca 2018 r. (Dz.U. z 2018 r., poz. 771), wniosek o umorzenie postępowania egzekucyjnego w oparciu o art. 825 pkt 3 k.p.c., zaś w obecnym stanie prawnym wniosek o umorzenie postępowania egzekucyjnego w oparciu o art. 824 § 1 pkt 6 k.p.c., po myśli których podstawą wniosku o umorzenie egzekucji, a obecnie podstawą umorzenia egzekucji z urzędu jest sytuacja, w której egzekucję skierowano przeciwko osobie, która według klauzuli wykonalności nie jest dłużnikiem i sprzeciwiła się prowadzeniu egzekucji, albo jeżeli prowadzenie egzekucji pozostaje z innych powodów w oczywistej sprzeczności z treścią tytułu wykonawczego. Wniosku tego nie zmienia fakt podejmowanych przez powodów, aczkolwiek nieskutecznie, czynności zmierzających do osiągnięcia celu umorzenia postępowania.

Sąd nie podzielił także stanowiska powodów, że uzyskanie orzeczenia, zgodnie z ich żądaniem, uchroni ich przed ponownym wytoczeniem egzekucji na

podstawie kwestionowanego tytułu wykonawczego, bowiem treść żądania ogranicza się do konkretnej egzekucji, aktualnie będącej w toku, tj. prowadzonej przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym dla Wrocławia Fabrycznej we Wrocławiu T. K. za sygnaturą akt KM [...]. Nawet więc hipotetyczne uwzględnienie żądania nie chroni powodów, na wypadek kolejnego wniosku o wszczęcie postępowania egzekucyjnego, nawet przed tym samym organem egzekucyjnym, ale za inną sygnaturą akt.

Niezależnie od wyżej przedstawionych argumentów tytuł wykonawczy w postaci postanowienia Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Fabrycznej z 4 kwietnia 2014 r. w przedmiocie przysądzenia własności, opatrzony sądową klauzulą wykonalności, stanowi podstawę do prowadzenia postępowania egzekucyjnego, którego przedmiotem jest wprowadzenie nabywcy nieruchomości w jej posiadanie i jej prowadzenie stosownie do zasad określonych w art. 1046 k.p.c. Zarzut powodów dotyczył przede wszystkim wadliwego, ich zdaniem, sformułowania postanowienia, które, wobec braku wskazania w swojej treści osoby dłużnika, nie może korzystać z przymiotu tytułu wykonawczego. Tymczasem w treści takiego postanowienia Sąd powinien precyzyjnie wskazać wierzyciela i dłużnika oraz, że dłużnik ma wydać konkretny lokal. Odnosząc się do tego aspektu sprawy Sąd pierwszej instancji wskazał, że kwestionowany tytuł wykonawczy jest wynikiem wszczętego postępowania egzekucyjnego, na podstawie wniosku z 20 grudnia 2005 r., prowadzonego przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym dla Wrocławia - Fabrycznej we Wrocławiu T. K., za sygnaturą akt KM [...]1, z wniosku wierzyciela L. K. (pozwanego w sprawie). Wierzyciel ten skorzystał z uprawnienia wynikającego z art. 984 k.p.c., tj. przejęcia nieruchomości dłużników, w ramach prowadzonej egzekucji z nieruchomości. Data wszczętej egzekucji ma istotne znaczenie dlatego, że zgodnie z nowelizacją Kodeksu postępowania cywilnego, dokonaną ustawą z 16 września 2011 r. (Dz.U. z 2011 r. Nr 233, poz. 1381, dalej: „ustawa z 16 września 2011 r.”), a która zmieniła brzmienie art. 999 k.p.c. , przepisy zmienione stosuje się do postępowań wszczętych po dniu jej wejścia w życie, tj. po dacie 2 maja 2012 r. (art. 9 ww. ustawy). Ponieważ egzekucja, w ramach której zapadło postanowienie o przysądzeniu własności, wszczęta została 20 grudnia 2005 r., oceniając treść żądania należy uwzględnić brzmienie art. 999 k.p.c. sprzed nowelizacji dokonanej

ustawą z 16 września 2011 r. Zgodnie z brzmieniem art. 999 § 1 k.p.c. (sprzed nowelizacji) prawomocne postanowienie o przysądzeniu własności przenosi własność na nabywcę i jest tytułem do ujawnienia na rzecz nabywcy prawa własności w katastrze nieruchomości oraz przez wpis w księdze wieczystej lub przez złożenie dokumentu do zbioru dokumentów. Prawomocne postanowienie o przysądzeniu własności jest także tytułem egzekucyjnym do wprowadzenia nabywcy w posiadanie nieruchomości. W orzecznictwie przyjmuje się, co podzielił Sąd pierwszej instancji, że w przywołanej regulacji prawnej ustawodawca wprost nadał postanowieniu o przysądzeniu własności atrybut tytułu egzekucyjnego w zakresie wprowadzenia nabywcy w posiadanie nieruchomości. Uczynił to bez zastrzeżenia, że postanowienie takie, dla swej zdatności do egzekucji, musi zawierać wyraźny nakaz wydania nieruchomości nabywcy. W uchwale Sądu Najwyższego z 10 lutego 2006 r., III CZP 127/05 - wydanej na kanwie stanu prawnego, w którym miał zastosowanie art. 999 k.p.c. w brzmieniu mającym zastosowanie w rozpoznawanej obecnie sprawie – przyjęto, że postanowienie o przysądzeniu własności zawiera w sobie implícite nakaz wydania nieruchomości nabywcy. Natomiast obowiązku precyzyjnego wskazania w treści postanowienia o przysądzeniu własności wierzyciela, dłużnika oraz tego, iż dłużnik ma wydać konkretny lokal nie można wywodzić z treści § 191 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 23 lutego 2007 r. Regulamin urzędowania sądów powszechnych, obowiązującego w dacie powstania przedmiotowego tytułu egzekucyjnego, zgodnie z którym w postanowieniu o przysądzeniu własności nieruchomości sąd stwierdza, czy cała cena nabycia została uiszczona, albo czy na jej poczet zaliczona została wierzytelność nabywcy lub innego wierzyciela, jak też obowiązek dłużnika wydania nieruchomości nabywcy, oraz wydaje zarządzenie w przedmiocie utrzymania w mocy służebności. Oczywistym jest bowiem, że sam tytuł do wprowadzenia w posiadanie (przejęcia własności) w rozumieniu przepisu art. 999 § 1 k.p.c. zawiera w sobie obowiązek wydania nabywcy nieruchomości przez dłużnika. Tytuł ten, wykonywany według art. 1046 § 1 k.p.c., daje podstawę do egzekucji obowiązku wydania nieruchomości celem wprowadzenia wierzyciela w posiadanie nieruchomości. Obowiązek wydania jest skutkiem utraty przez dłużnika tytułu do korzystania z nieruchomości, zaś uprawnienie nabywcy do wprowadzenia w posiadanie nieruchomości ma podstawę w nabytym prawie własności.

Postanowienie o przejęciu nieruchomości jest więc w istocie jednocześnie orzeczeniem nakazującym świadczenie. Nakaz określonego zachowania się dłużnika wobec wierzyciela tkwi *implicite* już w samym ukształtowaniu przedmiotowego prawa (przejęcia własności nieruchomości). Poza tym Regulamin, wprowadzony mocą rozporządzenia, jest aktem niższego rzędu niż ustawa i skoro obowiązku precyzyjnego wskazania w treści postanowienia o przysądzeniu własności wierzyciela, dłużnika oraz tego, iż dłużnik ma wydać konkretny lokal nie można wywieść na podstawie art. 999 § 1 k.p.c., to nie może tego uczynić regulacja aktu prawnego niższego rzędu.

Zarzuty powodów, co do możliwości prowadzenia egzekucji w oparciu o postanowienie o przysądzeniu własności, dotyczyły także braku określenia w jego treści wierzyciela i dłużnika, a zatem braku skonkretyzowania tytułu pod względem podmiotowym. Niemniej i ta kwestia była przedmiotem badania Sądu Najwyższego we wskazanej wcześniej uchwale, w której wskazano, iż celem unormowania zawartego w art. 999 § 1 zd. 2 k.p.c. jest umożliwienie nabywcy nieruchomości realizacji nabytego przez niego prawa własności jeszcze w toku postępowania egzekucyjnego. Żaden z przepisów nie wymaga by postanowienie o przysądzeniu własności wskazywało dłużnika. Rozwiązania powyższego problemu należy poszukiwać na gruncie art. 783 § 1 k.p.c., który pozwala sądowi nadającemu klauzulę wykonalności oznaczyć - w razie potrzeby - jej zakres. Oznaczenie to może dotyczyć zarówno przedmiotowego, jak i - co w rozpoznawanej sprawie ma istotne znaczenie - podmiotowego zakresu egzekucji, a więc wskazywać przeciwko komu egzekucja ma być skierowana. Istotnym jest, aby postanowienie o przysądzeniu własności, w stanie prawnym sprzed nowelizacji dokonanej z dniem 3 maja 2012 r., stało się podstawą egzekucji, to musi być mu nadana klauzula wykonalności.

Postanowienie o przysądzeniu własności z 4 kwietnia 2014 r. uprawnia do prowadzenia egzekucji, bowiem nadana została mu klauzula wykonalności, w której oznaczono wierzyciela i dłużnika. Ponieważ klauzula nadana została w dacie 10 sierpnia 2016 r., to mogła ona mieć już formę uproszczoną w rozumieniu art. 783 § 3 k.p.c., tj. bez spisywania odrębnej sentencji, poprzez jej umieszczenie na tytule egzekucyjnym i opatrzenie podpisem sędziego, który wydał postanowienie.

Sąd pierwszej instancji uznał za niezasadne stanowisko powodów, iż w sprawie przywołana uchwała Sądu Najwyższego jest nieaktualna. Podkreślił, że badany tytuł wykonawczy podlega ocenie według brzmienia art. 999 k.p.c. sprzed nowelizacji dokonanej z dniem 3 maja 2012 r. ustawą z 16 września 2011 r., a zatem według stanu prawnego, na kanwie którego orzekał Sąd Najwyższy w tej uchwale.

Z tych względów niezależnie od wykluczenia zasadniczej przesłanki warunkującej dochodzenie roszczenia w oparciu o art. 189 k.p.c. z powodu braku po stronie powodów interesu prawnego, kontestowany przez nich tytuł wykonawczy uprawnia do prowadzenia egzekucji w trybie art. 1046 k.p.c.

Wyrok Sądu pierwszej instancji został zaskarżony apelacjami wniesionymi przez powodów. Apelacja powódki została odrzucona, natomiast apelacja powoda została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 23 kwietnia 2021 r.

Sąd Apelacyjny przyjął za własne ustalenia Sądu pierwszej instancji. Podzielił też ocenę prawną Sądu Okręgowego, że powodowie nie mieli interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie, które warunkuje jego dopuszczalność. Słusznie bowiem przyjął, że powodom przysługuje środek ochrony przewidziany przepisami postępowania egzekucyjnego, a nadto zgłoszone żądanie nie chroni powodów w przypadku wszczęcia kolejnej egzekucji. Za błędny uznał argument powodów, że uwzględnienie powództwa „oznaczać będzie, że nie istnieje obowiązek powodów wydania lokalu X pozwanemu w ogóle, czyli między innymi w postępowaniu o sygnaturze A” oraz że wskazanie w żądaniu konkretnego postępowania egzekucyjnego „uznać należy za neutralne dla kwestii zakresu przedmiotowego sprawy”, a nawet niepotrzebne. Ponadto, że „sądy rozpatrujące potencjalne skargi na czynności komornika w postaci wszczęcia egzekucji przedmiotowego obowiązku, związane będą w zakresie swojej kognicji powagą rzeczy osądzonej co do tego, że egzekwowany obowiązek nie istnieje. W konsekwencji każdorazowo i automatycznie będą musiały taką skargę uwzględnić”.

Sąd Apelacyjny wskazał, że pozew powinien zawierać dokładnie określone żądanie (art. 187 § 1 pkt 1 k.p.c.), granicami którego związany jest sąd rozpoznający sprawę. Organ procesowy wiązą także powołane przez powoda okoliczności

faktyczne, których nie może zmieniać, co oznacza, że nie może uwzględnić roszczenia w oparciu o inną podstawę faktyczną niż podana w pozwie, bowiem byłoby to dokonaniem zmiany powództwa, do czego nie jest uprawniony. Jedynie w przypadku niejasnego czy wręcz niewłaściwego sformułowania żądania, sąd może je odpowiednio zmodyfikować, jednak tylko zgodnie z wolą powoda. Inaczej mówiąc, sąd nie może zasądzić czegoś innego lub więcej, niż żądał powód, albo na innej, niż wskazana przez niego podstawa faktyczna powództwa. Sąd nie jest związany jedynie podstawą prawną powództwa.

Po przystąpieniu do sprawy zawodowego pełnomocnika w całości podtrzymał on zgłoszone w pozwie żądanie i w apelacji, domagając się zmiany wyroku, wniósł o uwzględnienie powództwa w brzmieniu: „ustalenie nieistnienia w sprawie egzekucyjnej o sygnaturze akt KM [...] prowadzonej przez Komornika Sądowego przy Sadzie Rejonowym dla Wrocławia - Fabrycznej T. K. obowiązku powodów wydania pozwanemu lokalu mieszkalnego położonego we Wrocławiu przy ul. [...], dla którego Sąd Rejonowy dla Wrocławia Krzyków IV Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr [...]”.

Powodowie domagali się więc, aby Sąd ustalił, że opisany obowiązek nie istnieje w konkretnym postępowaniu egzekucyjnym, a nie że nie istnieje „w ogóle, między innymi w tym postępowaniu”. Jeśli powodowie domagaliby się ustalenia, że nie mają takiego obowiązku w jakimkolwiek postępowaniu egzekucyjnym, to wówczas powołanie tego konkretnego byłoby w istocie zbędne. Tak sformułowane żądanie pozostawałoby jednak w sprzeczności z podstawą faktyczną żądania, którą było postanowienie identyfikowane datą i sygnaturą, wydane w konkretnym postępowaniu egzekucyjnym.

Tezę, że wyrok o postulowanej treści wiązałby inne sądy powagą rzeczy osądzonej, przez co każda skarga na wszczęcie egzekucji byłaby „automatycznie” uwzględniana przez sąd, trudno poddać rzeczowej jurydycznej ocenie. O powadze rzeczy osądzonej (art. 366 k.p.c.) decyduje poza tożsamością stron, także tożsamość przedmiotu rozstrzygnięcia i podstawy sporu. W powołanym przepisie ustawodawca użył pojęcia „podstawa sporu”, czego nie można utożsamić z podstawą powództwa. Sporne między stronami było nie to, czy powód w ogóle w jakimkolwiek

postępowaniu ma obowiązek wydania lokalu, ale czy taki obowiązek istnieje w konkretnym postępowaniu z uwagi na wadliwość wydanego przez sąd postanowienia. Z mocy powagi rzeczy osądzonej, wiążącej inne sądy, jest tylko to co zostało rozstrzygnięte w wyroku. Wszystko co znajduje się poza granicami żądania pozostaje więc nierozstrzygnięte.

Niezależnie od braku interesu prawnego w wytoczeniu powództwa, co było samodzielną podstawą oddalenia powództwa, było ono także pozbawione jakichkolwiek podstaw. Podstawą faktyczną żądania było postanowienie o przysądzeniu własności, które - według powodów - nie zawierało oznaczenia dłużnika i wierzyciela.

W ramach zarzutu naruszenia prawa procesowego apelujący podniósł, że Sąd błędnie zastosował art. 999 § 1 k.p.c. w brzmieniu sprzed nowelizacji, odwołując się do stanowiska Sądu Apelacyjnego wyrażonego w dwóch postanowieniach oddalających zażalenie na odmowę udzielenia zabezpieczenia roszczenia, który według skarżącego miał stosować przepis w nowym brzmieniu. Tymczasem w postanowieniu z 29 marca 2018 r. Sąd wprost stwierdził, że „prawomocne postanowienie o przysądzeniu własności stanowi z mocy art. 999 § 1 k.p.c. tytuł egzekucyjny (...)”, czyli cytował przepis w brzmieniu obowiązującym sprzed zmiany, która weszła w życie 3 maja 2012 r., bowiem od tego dnia zdanie drugie art. 999 § 1 k.p.c. stanowi, że prawomocne postanowienie o przysądzeniu własności jest tytułem wykonawczym do wprowadzenia nabywcy w posiadanie nieruchomości. Tożsame stanowisko zajął Sąd Apelacyjny w postanowieniu z 29 listopada 2019 r. stwierdzając, że „prawomocne postanowienie o przysądzeniu własności stanowi z mocy art. 999 § 1 zdanie 2 k.p.c. tytuł egzekucyjny. Stwierdzenie zatem, że składy orzekające jednoznacznie „wskazywały na stosowanie art. 999 § 1 k.p.c. w wersji obowiązującej po zmianie, pozostaje wprost sprzeczne z treścią uzasadnień obu postanowień. Stwierdzenie w tym kontekście, że powodowie „podzielają stanowisko innych składów orzekających w sprawie tj. wskazują, że zastosowanie ma wersja obowiązująca obecnie” pozostaje w opozycji do zarzutu, że Sąd miał błędnie zastosować przepis w brzmieniu sprzed nowelizacji, skoro skarżący zgodził się ze stanowiskiem Sądu Apelacyjnego, który ten przepis właśnie stosował.

Co jednak istotniejsze, o tym która regulacja ustawowa obowiązująca przed czy po zmianie dokonanej ustawą z 16 września 2011 r. ma zastosowanie w konkretnej sprawie, decyduje przepis intertemporalny zawarty art. 9 ust. 1 ustawy z 16 września 2011 r. Zgodnie z nim, przepisy tej ustawy stosuje się do postępowań wszczętych po dniu jej wejścia w życie, a przedmiotowe postępowanie egzekucyjne trwa od 2005 r. Kwestionowane postanowienie wydane przez sąd w postępowaniu egzekucyjnym w pełni odpowiadało prawu procesowemu i skoro stanowiło tytuł egzekucyjny, któremu prawidłowo nadana została klauzula wykonalności, wywody o stosowaniu „pośrednich” wersji przepisu i ich „mieszaniu”, są niezrozumiałe, skoro żadnego takiego zabiegu orzeczniczego Sąd w postępowaniu egzekucyjnym, ani Sąd orzekający nie stosował.

Sąd Apelacyjny wskazał, że wersja przepisu art. 999 § 1 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym od 2012 r. nie miała w sprawie zastosowania. Tym samym powołane stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w uchwale z 10 lutego 2006 r., III CZP 127/05, że postanowienie o przysądzeniu własności zawiera w sobie *implicite* nakaz wydania nieruchomości nabywcy, słusznie zostało zaaprobowane przez Sąd orzekający, przez co teza, że komornik może egzekwować świadczenia wynikające z tytułu wykonawczego, a nie ustawy, całkowicie nie przystaje do realiów sprawy, skoro postanowienie po nadaniu klauzuli wykonalności, stało się tytułem wykonawczym.

Wyrok Sądu Apelacyjnego został zaskarżony w całości przez powoda skargą kasacyjną. W ramach podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 k.p.c. zarzucono w niej naruszenie art. 189 k.p.c., poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, polegające na przyjęciu, że powód nie miał interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie, ponieważ przysługiwał mu dalej idący środek ochrony przewidziany przepisami postępowania egzekucyjnego, podczas gdy tzw. powództwo opozycyjne nie przysługiwało powodowi przeciwko nieistniejącemu tytułowi wykonawczemu. Powód wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i o przekazanie sprawy w całości do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji oraz o zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych wraz z odsetkami w wysokości odsetek

ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas od uprawomocnienia się orzeczenia, którym je zasądzono, do dnia zapłaty.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Dla rozstrzygnięcia o zasadności skargi kasacyjnej zasadnicze znaczenia mają przepisy ustawy z 16 września 2011 r., mocą której zostały znowelizowane m.in. przepisy art. 791 i art. 999 § 1 k.p.c. W myśl znowelizowanego art. 791 § 1 k.p.c., tytuł wykonawczy zobowiązujący do wydania nieruchomości, statku lub do opróżnienia pomieszczenia upoważnia do prowadzenia egzekucji także przeciwko każdemu, kto uzyskał władanie nad tym przedmiotem po wszczęciu postępowania, w którym wydano tytuł egzekucyjny. Natomiast według zmienionego art. 791 § 2 k.p.c., tytuł wykonawczy zobowiązujący do wydania nieruchomości, statku lub do opróżnienia pomieszczenia upoważnia do prowadzenia egzekucji nie tylko przeciw dłużnikowi, lecz także przeciwko jego domownikom, krewnym i innym osobom reprezentującym jego prawa. Natomiast według zmienionego art. 999 § 1 k.p.c., prawomocne postanowienie o przysądzeniu własności przenosi własność na nabywcę i jest tytułem do ujawnienia na rzecz nabywcy prawa własności w katastrze nieruchomości oraz przez wpis w księdze wieczystej lub przez złożenie dokumentu do zbioru dokumentów. Prawomocne postanowienie o przysądzeniu własności jest tytułem wykonawczym do wprowadzenia nabywcy w posiadanie nieruchomości i opróżnienia znajdujących się na tej nieruchomości pomieszczeń bez potrzeby nadania mu klauzuli wykonalności. Przepis art. 791 stosuje się odpowiednio. Według wcześniej wersji art. 999 § 1 k.p.c., prawomocne postanowienie o przysądzeniu własności przenosiło własność na nabywcę i było tytułem do ujawnienia na rzecz nabywcy prawa własności w katastrze nieruchomości oraz przez wpis w księdze wieczystej lub przez złożenie dokumentu do zbioru dokumentów. Prawomocne postanowienie o przysądzeniu własności było także tytułem egzekucyjnym do wprowadzenia nabywcy w posiadanie nieruchomości. Przepis ten nie zawierał odesłania do art. 791 k.p.c. (w poprzednim brzmieniu). Zgodnie z art. 9 ust. 1 powołanej wyżej ustawy z 16 września 2011 r., jej przepisy stosuje się do postępowań wszczętych po dniu jej wejścia w życie (z dniem 3 maja 2012 r.), zastrzeżeniem ust. 2-7. Sąd drugiej instancji trafnie więc uznał, że skoro postępowanie egzekucyjne, w którym zostało wydane postanowienie o przysądzeniu

własności, zostało wszczęte na wniosek wierzyciela (pozwanego w sprawie) przeciwko dłużnikom (powodom w sprawie) przed dniem wejścia w życie ustawy z 16 września 2011 r., to miały do niego zastosowanie przepisy obowiązujące przed dniem wejścia w życie tej ustawy. Dotyczyło to także reżimu prawnego, jaki miał zastosowanie do postanowienia o przysądzeniu własności nieruchomości, wydanego już po wejściu w życie ustawy z 16 września 2011 r., bowiem nie zostało ono wydane w nowym postępowaniu egzekucyjnym, lecz w ramach wcześniej wszczętego postępowania egzekucyjnego obejmującego egzekucję z nieruchomości. W powołanej przez Sądy obu instancji uchwale Sądu Najwyższego z 10 lutego 2006 r., III CZP 127/05 (OSNC 2007, nr 1, poz. 2) – wydanej na kanwie art. 999 § 1 k.p.c. w brzmieniu przed jego ostatnią nowelizacją – przyjęto, że prawomocne postanowienie o przysądzeniu własności stanowi z mocy art. 999 § 1 k.p.c. tytuł egzekucyjny do wprowadzenia nabywcy w posiadanie nieruchomości przeciwko niewymienionemu w tym tytule dłużnikowi egzekwowanemu. Wykonanie wynikającego z takiego postanowienia obowiązku wydania nieruchomości nabywcy następuje po nadaniu klauzuli wykonalności przeciwko dłużnikowi egzekwowanemu. Uchwała z 10 lutego 2006 r., III CZP 127/05 rozstrzygała wątpliwości wynikające z treści art. 999 § 1 k.p.c., z którego nie wynikało wymaganie zamieszczenia w sentencji postanowienia nakazu wydania nieruchomości nabywcy, a także wskazania adresata tego obowiązku. Sąd Najwyższy przychylił się do jednego z nurtów orzecznictwa, według którego podlegający egzekucji nakaz określonego zachowania się dłużnika wobec wierzyciela tkwi *implicite* w samym ukształtowaniu prawa lub stosunku prawnego. W art. 999 § 1 zd. drugie k.p.c. ustawodawca *expressis verbis* nadał postanowieniu o przysądzeniu własności atrybut tytułu egzekucyjnego w zakresie wprowadzenia nabywcy w posiadanie nieruchomości. Uczynił to bez zastrzeżenia, że postanowienie takie, dla swej zdolności do egzekucji, musi zawierać wyraźny nakaz wydania nieruchomości nabywcy. Zamieszczenie tego nakazu nie jest potrzebne, gdyż żaden przepis szczególny nie nakłada na sąd egzekucyjny takiego obowiązku. Poza tym, gdyby postanowienie o przysądzeniu własności miało ten wyraźny nakaz zawierać, to - tak jak każde inne orzeczenie sądu nakładające obowiązek określonego świadczenia - korzystałoby z przymiotu tytułu egzekucyjnego na podstawie ogólnego przepisu art. 777 § 1 pkt 1 k.p.c. W takiej

sytuacji unormowanie zawarte w art. 999 § 1 zdanie drugie k.p.c. należałoby uznać za zbędne, co trudno pogodzić z zasadą racjonalnego działania prawodawcy. Zauważono, że zbieżną z tą uchwałą myśl Sąd Najwyższy wyraził wcześniej w uzasadnieniu uchwały z 26 czerwca 2002 r., III CZP 38/02, zauważając, iż sytuacja określona w art. 999 § 1 zdanie drugie k.p.c. należy do tych przypadków, w których ustawodawca w sposób jednoznaczny wyraził wolę nadania orzeczeniu ingerującemu w stosunki prawnorzeczowe mocy tytułu egzekucyjnego bez potrzeby zamieszczania w tym zakresie wyraźnego rozstrzygnięcia. Przyjęcie odmiennego zapatrywania prowadziłoby do niedającego się zaakceptować wniosku, że w razie niezamieszczenia w postanowieniu o przysądzeniu własności nakazu wydania nieruchomości nabywca musiałby wytoczyć odrębny proces o jej wydanie i uzyskać kolejny tytuł egzekucyjny opiewający na to samo świadczenie. Taki stan rzeczy prowadziłby do dysfunkcjonalności przepisów regulujących egzekucję z nieruchomości i pozostawałby w oczywistej sprzeczności z celem unormowania zawartego w art. 999 § 1 zdanie drugie k.p.c.

W powołanej uchwale Sądu Najwyższego z 10 lutego 2006 r., III CZP 127/05 przyjęto, że postanowienie o przysądzeniu własności wydane na podstawie art. 999 § 1 k.p.c., w brzmieniu obowiązującym przed zmianą tego przepisu dokonaną ustawą z 16 września 2011 r., uprawniało wierzyciela do wprowadzenia nabywcy nieruchomości w posiadanie tej nieruchomości. Wykonanie wynikającego z takiego postanowienia obowiązku wydania nieruchomości nabywcy następowało po nadaniu klauzuli wykonalności przeciwko dłużnikowi egzekwowanemu. W uchwale tej – jak zasadnie przyjęły Sądy *meriti* – odniesiono się bowiem bliżej do kwestii oznaczenia wierzyciela i dłużnika, co jest nieodzownym elementem tytułu egzekucyjnego. Takiego elementu nie zawiera jednak postanowienie o przysądzeniu własności wydane na podstawie art. 999 § 1 k.p.c. Wskazano, że celem unormowania zawartego w art. 999 § 1 zd. drugie k.p.c. jest umożliwienie nabywcy nieruchomości realizacji nabytego przez niego prawa własności jeszcze w toku postępowania egzekucyjnego. W konkretnym stanie faktycznym w chwili sporządzania opisu i oszacowania dłużnik egzekwowany władał nieruchomością. W protokole z tych czynności fakt ten - stosownie do dyspozycji art. 947 § 1 pkt 5 k.p.c. - podlegał odnotowaniu. Nie było zatem przeszkód do przyjęcia, że dłużnik egzekwowany na

podstawie prawomocnego postanowienia o przysądzeniu własności jest zobowiązany do wydania nieruchomości, skoro w dalszym ciągu nią włada. Uznano również, że rozwiązywanie problemu trzeba poszukiwać na gruncie art. 783 § 1 k.p.c., który pozwala sądowi nadającemu klauzulę wykonalności oznaczyć - w razie potrzeby - jej zakres. Oznaczenie to może dotyczyć zarówno przedmiotowego, jak i podmiotowego zakresu egzekucji, a więc wskazywać, przeciwko komu egzekucja ma być skierowana. Stanowisko zajęte w uchwale Sądu Najwyższego z 10 lutego 2006 r., III CZP 127/05 zostało podzielone również w uchwale Sądu Najwyższego z 8 grudnia 2017 r., III CZP 75/17 (OSNC 2018, nr 9, poz. 87). Podziela je również Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym skargę kasacyjną.

Z tych względów trafnie Sąd Apelacyjny uznał, że skoro postanowienie o przysądzeniu własności wydane na podstawie art. 999 § 1 k.p.c. w brzmieniu wcześniej obowiązującym zawiera wszystkie wymagania co do treści określone w tym przepisie, to jest to tytuł egzekucyjny, który zawiera w sobie nakaz wydania nieruchomości. Nadana temu tytułowi egzekucyjnemu klauzula wykonalności, w której sprecyzowano podmiotowo zarówno egzekwującego wierzyciela (pozwanego) oraz dłużnika (powoda), spowodowała powstanie tytułu wykonawczego uprawniającego wierzyciela do egzekucji od dłużnika obowiązku wydania nieruchomości, której dotyczy postanowienie o przysądzeniu własności. Przesądza to o bezzasadności skargi kasacyjnej opartej na zarzucie naruszenia art. 189 k.p.c. na skutek przyjęcia, że powód nie posiada interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie, zgodnie z treścią tego żądania sformułowaną w pozwie. W orzecznictwie za utrwalone bowiem należy uznać stanowisko, zgodnie z którym nie ma interesu prawnego w rozumieniu art. 189 k.p.c. w żądaniu ustalenia stosunku prawnego lub prawa ten, ten kto ochronę tego interesu może osiągnąć za pomocą innych dostępnych środków ochrony (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z 9 stycznia 2019 r., I CSK 711/17, niepubl. i przytoczone tam orzeczenia Sądu Najwyższego). W przypadku dłużnika, przeciwko któremu toczy się egzekucja, ochrony jego interesu prawnego naruszonego na skutek podjętych działań egzekucyjnych może on poszukiwać w środkach przysługujących dłużnikowi, przeciwko któremu wydano tytuł egzekucyjny następnie zaopatrzony w klauzulę wykonalności. Dotyczy to w szczególności możliwości wniesienia powództwa opozycyjnego. Wbrew przy tym

stanowisku wyrażonemu w skardze kasacyjnej, przeszkodą do skorzystania z tego środka ochrony przez powoda nie stanowi brak tytułu wykonawczego, skoro – jak to wyżej wyjaśniono – taki tytuł wykonawczy, określający obowiązek wydania nieruchomości oraz określający podmiotowo wierzyciela (pozwanego) i dłużnika (powoda), istnieje. Istnienie tego tytułu przesądza również o możliwości żądania umorzenia postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 826 § 1 pkt 6 k.p.c. w sytuacji, w której kwestionuje się, że egzekucję skierowano przeciwko osobie, która według klauzuli wykonalności nie jest dłużnikiem, i która sprzeciwiła się prowadzeniu egzekucji, albo jeżeli prowadzenie egzekucji pozostaje z innych powodów w oczywistej sprzeczności z treścią tytułu wykonawczego. Brak interesu prawnego interesu jako przesłanki powództwa o ustalenie wytaczanego na podstawie art. 189 k.p.c. przesądzał, jak trafnie przyjął Sąd drugiej instancji, o bezzasadności tego powództwa.

Z tych względów na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. skarga kasacyjna podlegała oddaleniu.

Paweł Grzegorzczak

Dariusz Dończyk

Monika Koba

[SOP]

(r.g.)